

Nederlandsch Boschbouw-Tijdschrift

Oprichter Dr. J. R. Beverstals
Orgaan van de

Nederlandsche Boschbouwvereniging

15e Jaargang

No. 4

April 1942

Oorspronkelijke Bijdragen

UITZICHTEN EN INZICHTEN IN HET LAND VAN REMBRANDT

door

C. R. VAN VLOTEN.

Nietig is Nederland — geoordeeld naar het recht van den sterkste — maar zijn *eigen* bijzondere plaats onder de zon, die volgens de Bergrede opgaat over rechtvaardigen en onrechtvaardigen (Math. V:45) zal *niet* verloren gaan.

Zoolang we ons onzen machtigen ambassadeurs bewust en waardig blijven, die, met een actieradius van eeuwen en waerelddeelen, onweerstaanbaar zijn en..... onsterfelijk.

Rembrandt.....

„Terwijl een vuurwerk wordt afgestoken kijkt niemand naar den sterrenhemel”. Maar als men straks verduistering en het flikkeren van brisantbommen beu en vergeten is, zal ons land weer in Rembrandt's betooverend Clair Obscur oplichten.

Ruydael.....!

Die *onze* boomen, wuivend in den wind, wijzend naar *onze* altijd wisselende wolkenluchten, zoo schilderde, dat een buitenlandsch kunsthistoricus voor een dergelijk plat-Hollandsch landschap (in een Museum te München) uitriep, dat men er „aan de Golf van Napels het heimwee naar zou krijgen.”

Zij en ook de dichters en schilders uit eigen tijd leeren ons, dat onze schaarsche boomen meer nog zijn en geven dan kostbare kubieke meters hout: de ziel, de stemming, de zin van het landschap.

Men beweert, dat „de 3 boomen” van Rembrandt's beroemde ets (foto I) op „de Noordberg” bij Heelsum staan (foto II).

Hoe dit zij, een machtig monument in Rembrandtieke visie, zouden ze zeker kunnen zijn, daar men nergens beter dan van dat hoekpunt de donderbui kan zien optrekken uit de vlakke Betuwe, en stroomop- en stroomafwaarts „botsen” boven de bochtende rivier.

Maar..... de 3 boomen staan te vervallen, kwijnend sinds jaar en dag met bloot gespoelde en vertrapte wortels ; niemand is blijkbaar ooit op het idee gekomen iets aan hun verzorging te doen (foto III).

En..... in het mooie uitzicht tusschen boomgroep en rivier (richting Randwijk), heeft men er — onnoozel aanmatigend als een podium voor een politieken redenaar tusschen Paaschlammeren — een onooglijk transformatorhuisje misplaatst.

Als het waar is, dat Rembrandt deze plaats koos,

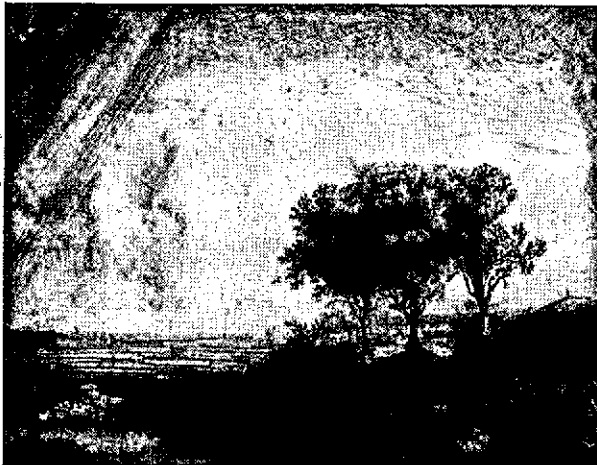

Foto I
„Landschap met de drie boomen”. Rembrandt, 1643, ets.

terwille van het uitzicht en dit werkelijk het bijheuveltje zou zijn achter zijn drie boomen, dan zal hij zich zeker in z'n graf hebben omgedraaid toen zijn nazaten met averechtsche kunstzin dáár zóóiets hebben gewrocht.

Boomen en bouwels.....

Hoe weinig samenhang is er soms met elkaar en met het landschap ; hoe weldadig als er wél harmonie is, zooals in de boerenbuurtschappen, die zichzelf zijn gebleven !

Wat kan een klein gebouwtje een eigen sfeer scheppen : III armzalig ; IV verheven ; V waardig.

In het echte boerenland wordt van ouds geplant en „getimmerd” met ongekunstelde werkelijkheidszin en toegewijd gevoel voor verhoudingen, zoodat gebouw en geboorte, ongezocht maar feilloos één worden met de omgeving, elkaars aesthetische werking verhoogend naar Dubscy's fijnzinnige uitspraak : „Natuur is waarheid, kunst de hoogste waarheid”.

Er is een afzakken naar den banalen, onverschilligen bouw, waarvan III een voorbeeld uit heel velen is.

Er is ook, vooral de laatste 10 jaar, reactie : streven naar behoud van het karakter van het Nederlandsche landschap. En de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapbescherming heeft zelfs, naar ik in het vorig nummer (op bladz. 103) met verrassing zag een snel groeiend aantal van reeds ruim 50 (!) aangesloten organisaties.

Maar de boeren die de mooie dingen in stand houden en maken zijn daar waarschijnlijk niet bij. Zij zijn huiverig voor negatieve raad : ze mogen al zoo veel niet zus en niet zoo !

Foto II

„De drie Rembrandt-boomen” op de Noordberg te Heelsum :
uitzicht richting Heteren. Foto De Jong, Heelsum.

Zij zien in „Natuurbescherming” zooals ze er thans veelal in worden betrokken een voor hun begrip en voor hun bedrijf hinderlijke overbodigheid en dwang, zooals ze een opgedrongen trouwring zouden beschouwen, juist misschien omdat natuurlijke trouw en trouw aan de natuur op het platteland redelijk en dus de gewoonste zaak ter wereld wordt geacht.

Zou het niet mogelijk zijn wegen te vinden, om de boeren te winnen ; van wantrouwende buitenstaanders — wantrouwen werkt verlamdend — tot medewerkers die toegewijd en zelfbewust zijn, omdat ze ondervinden dat ze gewaardeerd worden anders dan met frasen en verboden ?

Van juistere inzicht en beter contact zal wederzijds een stimulans kunnen uitgaan, waardoor m.i. „Natuurbescherming” op hooger plan komt te staan — met meer uitzicht op positief werk.

Men moet wel weten, dat de boer vrij is van alle sentimentaliteit en niet boert met geld maar om geld. Ieder dubbeltje wordt tweemaal omgekeerd voor het uit te geven en iedere plank driemaal voor de draadnagels er door gaan.

Dat komt den bouw ten goede. Zie b.v. die Twentsche

hooischoor van V. Er is niets te veel aan en net genoeg. Dergelijke schuren staan achter de niendeur. Ze vormen er een decoratieve afsluiting van het erf met de geheel open middelpoort als „doorreed”, groot genoeg voor een voer hooi; het hooi wordt in de vakken links en rechts, van de grond af, opgestapeld. In die doorreed past ook de huifhiep genoemd sierwagen. Onder een hoekje pannen (voor het lekwater), links in het stroodak, hangt de egge; rechts is een afdak, precies op pas geschoord, voor berging van den mestwagen, ploeg- en maaimachine; de forsche eiken links geven een ongedwongen bekroning van het geheel: levendig, vol tegenstelling en rustig evenwicht.

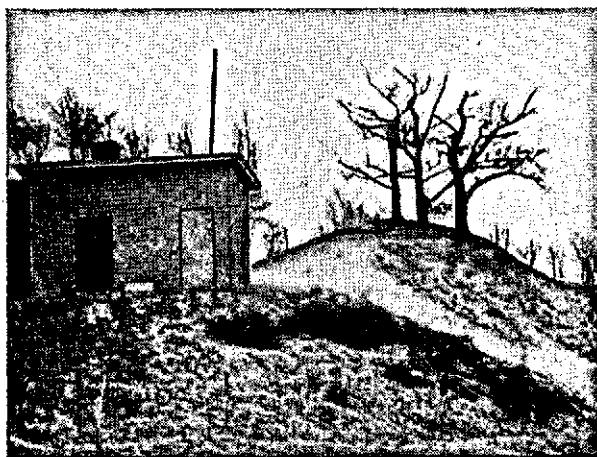

Foto III
De wansmaak ten top — van den Noordberg — geheven.
Foto De Jong, Heelsum.

Ieder zal het er wel mee eens zijn, dat het jammer zou zijn het kapverbod dat op alle houtgewas ligt voor deze twee eiken op te heffen.

Dit is dan ook niet gebeurd toen het werd aangevraagd.

Maar wat zegt de boer er van, de regisseur en hoofdrolvertolker in deze landelijke idylle?

„Ik kocht deze plaats na den vorigen oorlog. In den duren tijd. De boomen gingen ook publiek, apart, ook duur. Om geen heel naakt erf te krijgen, naastte ik die twee eiken bij de schuppe. Voor f 160.—. Want ik ben een liefhebber van hout, maar het geld moest ik opnemen. Het eerste jaar heb ik aangeplant. Die eekjes zijn best aangeslagen. Kijk maar achter en naast de schuppe (zie V). Daardoor is er nu weer luwte gekomen. Die genaaste eiken hebben al die jaren rente gekost. En de tijd werd minder. De boomen waren zoowat

niets waard. Nu is er weer vraag naar. Ik kan er f 180.— voor krijgen. Als ze weg zijn, kan ik op die plek 5 telgen zetten. Daaruit kunnen mijn kinderen de paar beste door laten groeien. Maar dat mag nu niet. Natuurschoon is wel mooi, maar vooral voor de stadschen. Ik heb wat voor die beide boomen over gehad, nu moesten ze mij helpen. Alles op de boerderij moet opbrengen op zijn tijd, maar" — zegt tenslotte als ordelievend staatsburger die boer — „als Staatsboschbeheer zegt dat ze niet mogen vallen, dan mag het natuurlijk niet" en denkt er waarschijnlijk bij: „ze hebben tóch het recht van den sterkste".

Hoe dan ook, toen op mijn verzoek de heer Van de Woerd de ets maakte (66 × 24 cm), zie V, die het bovengenoemde geval treffend weergeeft, heeft de boer hem toe-

Foto IV

DE BOOM.

Alleen gansch alleen —
of de zomer hem wiegt en de winter kâstijdt
of zijn tronk is berijpt of met loover omspreid,
door dagen van teederheid, haat en vertrouwen,
blijft zijn koninklijk leven groot zich ontvouwen
over het wijd der
landouwen.

Sinds eeuwen aanschouwt hij het hetzelfde gebeuren:
het zaaien, den oogst en de akkers weer scheuren.

Hij is in 't hoog en geheimzinnig glijden
der wolken, 't zij in licht of droefenis.....

Door tijden van zingen en van weenen heen.....
hij..... is!

Foto: Linde en kapel in de Fleringer Esch, door J. G. Staal, Hengelo (O.)
Fragment van gedicht: door Emile Verhaeren, vertaling door
Martien Beversluis.

vertrouwd : „Zoo, dus nu komt de oude Schuppe op het portret. Nou moeten we hem afbreken. Anders komt daar ook nog een schoonheidsverbod voor”.

Nademaal het juist de combinatie boomen-bouwwerk is, die de charme geeft blijkt wel, dat ook hier iets averechts gaat, niet uit gebrek aan piëteit, zooals bij III, maar uit goede bedoeling, halfslachtig uitgevoerd, natuurschoon bescherming ten koste van den boer, die dit beschouwt als klaplooperij.

Het remedie : de boer moet medewerker worden, hij heeft zin voor het schoone, maar die is latent in ongunstige omstandigheden.

Dwang maakt steeds contrôle en nog meer dwang noodzakelijk en verlamt de kunst, ook de landschapskunst.

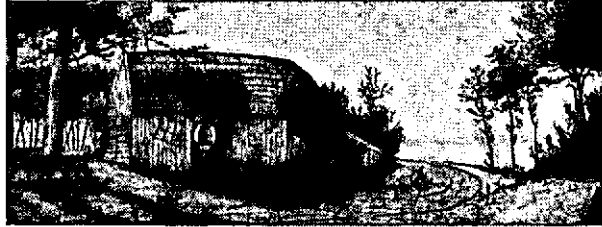

Foto V

Schuur in Weerselo, ets, door C. M. v. d. Woerd te Borne.

Billijk is m.i. dat soms schadevergoeding, naar deskundige taxatie, worde toegewezen (zijnde natuurschoon een algemeen belang van de eerste orde) wanneer van particulieren offeringen worden gevraagd en de omstandigheden een tegenvergoeding redelijk maken.

In het bovenstaande geval is een jaarlijksche tegemoetkoming in de schade voorgesteld van f 5.—. Maar het antwoord was, dat geen organisatie bestaat, die zoo iets kan bewerkstelligen.

De drie boomén van den Noordberg, de twee boomen onder Weerselo, „de boom” van de Fleringer Esch naar de mooie foto IV die de heer St a a l mij gratieuselijk voor dit doel afstond, het zijn maar enkele kleine voorbeelden van Nederlandsche Landschap vorming en misvorming.

Moge het voldoende zijn om den landschapbeschermers te overtuigen dat bevorderlijk voor het doel zou zijn het winnen van de boeren, die als practische menschen van de daad zeer gevoelig plegen te reageeren op daadwerkelijke, practische, waardeering.

Zij houden open school, wat heel nuttig is voor de vele landschapbedervers, hun komt wèl wat leergeld toe.